

Ote: Maakuntahallitus 15.02.2021 § 21 Lausunto kansallisen vesihuoltouudistuksen visiosta ja sen toimeenpano-ohjelman luonnoksesta

21 § Lausunto kansallisen vesihuoltouudistuksen visiosta ja sen toimeenpano-ohjelman luonnoksesta	1
---	---

LAUSUNTO KANSALLISEN VESIHUOLTOUUDISTUKSEN VISIOSTA JA SEN TOIMEENPANO-OHJELMAN LUONNOKSESTA

Maa- ja metsätalousministeriö pyytää Pirkanmaan liiton lausuntoa 7.12.2020 lähetetyllä kirjeellä kansallisen vesihuoltouudistuksen visiosta ja sen toimeenpano-ohjelman luonnoksesta. Lausunto on pyydetty toimittamaan 8.2.2021 mennessä. Tämä lausuntoluonnos toimitetaan aikarajan puitteissa ministeriölle ja mahdolliset maakuntahallituksen käsittelyssä tulevat muutokset toimitetaan viipymättä käsittelyn jälkeen.

Maa- ja metsätalousministeriö asetti 16.1.2020 hankkeen kansallisen vesihuoltouudistuksen toteuttamiseksi. Hankkeen tavoitteena on varmistaa kaikille vesihuoltolaitosten asiakkaille turvallinen ja toimintavarma vesihuolto. Samanaikaisesti tavoitteena on edistää mm. toimialan energiatehokkuutta, uuden teknologian käyttöönottoa ja toimialan digitalisoitumista sekä pitkäjänteistä tietopohjaista toiminnan suunnittelua. Hanke tuo yhteen alan toimijat eri hallinnonaloilta ja eri päätöksenteon tasoilta.

Hankkeen visior ryhmä on valmistellut vesihuoltouudistuksen vision ja sitä tukevan toimeenpano-ohjelman luonnoksen uudistuksen toteuttamiseksi. Ohjelmaluonnoksessa, johon maa- ja metsätalousministeriö pyytää lausuntoa, on etsitty keinoja vesihuollon toimintavarmuuden ja turvallisuuden varmistamiseksi sekä toimialan uudistamiseksi.

Kansallisen vesihuoltouudistuksen ohjelmaluonnos löytyy verkosta osoitteesta: https://mmm.fi/documents/1410837/1501873/Kansallinen+vesihuoltouudistus_ohjelma_luonnos_FI.pdf/3a05e5cf-2550-6292-f161-5e73e7950887/Kansallinen+vesihuoltouudistus_ohjelma_luonnos_FI.pdf?t=1607342202209

Maakuntainsinööri Appelqvist, suunnitteluinsinööri Havola:

Ohjelmaluonnos ja sen laadinnan yhteydessä tehdyt taustaselvitykset sekä muut hyödynnetyt lähdeaineistot antavat kattavan, ajankohtaisen ja realistisen kuvan vesihuoltolaitoksista ja niiden toimintakentästä, lainsäädännöstä sekä kehittämistarpeista. Visio ja toimeenpano-ohjelma osoittavat tarpeellisuutensa nostaessaan esille useampia toimenpide-ehdotuskokonaisuuksia, joiden toteutus tulisi käynnistää mahdollisimman pian. Tällaisia ovat muun muassa varautuminen erilaisiin häiriö- ja poikkeustilanteisiin sekä sään ääri-ilmiöihin. Raportista käy ilmi, että varautuminen muun muassa pitkittyneeseen kuivuuteen tai tulviin on heikkoa, eikä näitä ole aina huomioitu laitosten varautumissuunnitelmissa. On myös laitoksia, joilta varautumissuunnitelma puuttuu kokonaan.

Pirkanmaan vesihuollon kehittämissuunnitelman päivitystyössä (2015) todettiin, että vesihuoltoverkostojen korjausvelkaa on päässyt myös Pirkanmaalla kertymään merkittävässä määrin. Koska tilanne on samanlainen koko maassa, on tärkeää, että verkostojen saneerausta ja uusimista edistetään myös lainsäädännöllä. On hyvä, että tämä tarve lainsäädännön kehittämiseksi (kehittämis- ja investointisuunnitteluvaihe) on nostettu esille toimeenpano-ohjelmassa. Korjausvelan pienentäminen vaatii taloudellisia resursseja, joka luo painetta hinnankorotuksille. Raportin mukaan tarve hintojen nostamiselle on monella laitoksella tunnistettu, mutta korotuksia ei ole tehty. Tähän liittyen on tärkeää, että ohjelmassa on nostettu esille tarve viestinnän lisäämiselle koskien vesihuollon maksujen määräytymisperusteita ja kehittämistarpeita. Kuten ohjelmassa todetaan, on vesihuollon investointeihin varauduttava kaikilla vesihuoltolaitoksilla ja toiminnassa on päästävä eroon vallalla olevasta

alihinnittelusta. Toiminnan ja investointien suunnittelun tulee myös olla pitkäjänteistä. Kuten ohjelmassa on esitetty, lainsäädännön uudistustyössä on tarpeen tarkastella erityisesti pienten vesilaitosten taloudellisten resurssien riittävyyteen liittyviä haasteita. Etenkään pienten laitosten investointitarpeita ei voida kattaa yksinomaan maksuja korottamalla.

Pirkanmaalla on pitkät perinteet vesihuollon alueellisesta yhteistyöstä ja tällä on saavutettu viime vuosikymmenten aikana paljon. On hyvä, että alueellinen yhteistyö ja sen kehittäminen on nostettu esille visiossa. Pirkanmaalla yhteistyötä on koordinoitu ansiokkaasti Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen toimesta. Pirkanmaan liitto on ollut työssä vahvasti mukana ja vastannut tämän yhteistyössä tehdyn alueellisen suunnittelutyön kytkemisestä maakuntakaavoitukseen. Maakuntakaavoituksen ja muun maankäytön suunnittelun rooli on jäänyt alueellista yhteistyötä koskevasta tekstistä valitettavasti huomiotta. Maakuntakaavan kautta vesihuollon kehittämisen suunnittelu on saanut vahvemman oikeusvaikutteisen merkityksen. Siksi sen merkitystä vesihuollon alueellisessa kehittämisessä on tarpeen korostaa.

Aiemmin lainsäädännössä ollut velvoite kunnallisten vesihuollon kehittämissuunnitelmien laadinnasta on ollut hyvä väline maankäytön ja vesihuollon suunnitelmien yhteensovittamisessa sekä näiden sektoreiden yhteistyön tiivistämisessä kunnallisessa organisaatiossa. Lausunnolla olevasta toimeenpano-ohjelmasta käy ilmi, että kehittämissuunnitelman laadintavelvoitteen poistuttua lainsäädännöstä, on niitä laadittu Uudenmaan kuntia lukuun ottamatta vain muutamissa kunnissa. Maankäytön suunnittelulla ja vesihuollon kehittämisellä on selkeä yhteys, joten kunnallinen vesihuollon kehittämissuunnitelman laadinta on perusteltua. Vesihuolto on pääomavaltainen toimiala, jossa tulevien investointien suunnitteluun tarvitaan pitkäjänteistä strategista otetta. Kunnan vesihuollon kehittämissuunnitelma voi parhaimmillaan myös tarjota alustan sekä toimia välineenä yhteistyön käynnistämiseksi muun muassa energia- ja kiertotalousalan toimijoiden kanssa.

Pirkanmaalla ja koko maassa on alueita, joilla väestö vähenee ja vesihuolto on pienten vesiosuuskuntien hoidossa. Tällaisten alueiden ja pienten vesihuoltotoimijoiden tilannetta on tärkeä tarkastella, kuten toimenpideohjelmassa on tehtykin. Hyvä keino riittävien osaamisresurssien löytämiseen näihin pieniin laitoksiin on yhteistyö ja ulkopuolisten palveluiden hyödyntäminen, mikä onkin kirjattu visioon huomioiden palvelujen hyödyntäminen myös operoinnissa. Yhteistyölle sekä ulkopuolisille palveluille ja asiantuntijoille on entistä enemmän tarvetta, kun tavoitellaan visiossa mainittua vesi- ja resurssiviisasta toimintaa, älykästä vesihuoltoa ja innovatiivisia hankintoja. Myös ilmastonmuutokseen sopeutuminen laitosten toiminnassa ja erilaisiin sään ääri-ilmiöihin varautuminen edellyttävät usein alan toimijoiden välistä tiedon ja ajatusten vaihtoa sekä erityisasiantuntemusta.

Päätösesitys. Maakuntajohtaja Halme:

Maakuntahallitus päättää

antaa maa- ja metsätalousministeriölle kansallisen vesihuoltouudistuksen visiosta ja sen toimeenpano-ohjelman luonnoksesta seuraavan lausunnon:

Pirkanmaan liitto toteaa, että ohjelmaluonnos ja taustaselvitykset antavat kattavan, ajankohtaisen ja realistisen kuvan vesihuoltolaitoksista ja niiden toimintakentästä, lainsäädännöstä sekä kehittämistarpeista. Asia on ilmeisen akuutti ja Pirkanmaan liitto pitää tärkeänä, että vesihuoltouudistuksen visio ja sitä tukeva toimeenpano-ohjelma etenevät.

Pirkanmaan vesihuollon kehittämissuunnitelman päivistytyössä (2015) todettiin, että vesihuoltoverkostojen korjausvelkaa on päässyt myös Pirkanmaalla kertymään merkittävässä määrin. Koska tilanne on samanlainen koko maassa, on tärkeää, että verkostojen saneerausta ja uusimista edistetään myös lainsäädännöllä.

Pirkanmaan liitto pitääkin hyvänä, että toimeenpano-ohjelmassa on nostettu esille selvitystarve kehittämis- ja investointisuunnitteluvuorokauden sisällyttämisestä lainsäädäntöön. Verkostojen saneerauksen ja uusimisen edistämisen velvoite kytkeytyy vahvasti myös väestöpohjaltaan heikkenevien alueiden vesihuollosta vastaavien toimijoiden resurssien tarkoituksenmukaiseen ohjaamiseen ja tukemiseen. Tätä voidaan osaltaan edistää kunnallisilla sekä kuntayhteistyössä laadituilla strategioilla ja suunnitelmilla sekä toimijoiden välisen yhteistyön kehittämisellä liittyen esimerkiksi asiantuntijuuteen ja digitaalisuuden mahdollistamiin keinoihin vesihuollon laadunvarmistuksessa. Vesihuollon kehittämisessä voidaan löytää myös vahvoja synergioita monipuolistuvaan energiatuotantoon sekä kehittyvään kiertotalouteen.

On tärkeää, että vesihuoltouudistuksen visiossa ja sen toimeenpano-ohjelmaluonnoksessa on nostettu esille tarve riskien tunnistamiseen ja häiriötilanteisiin sekä säästä johtuviin ääri-ilmiöihin varautumiseen. Laitoskohtaisten varautumissuunnitelmien lisäksi on tarpeen tuoda esille kunnallisten vesihuollon kehittämissuunnitelmien rooli ja näiden yhteys eriasteisiin maankäytön suunnitelmiin sekä toimijoiden ja viranomaisten yhteistyötarpeisiin.

Pirkanmaan liitto pitää erittäin tärkeänä, että toimeenpano-ohjelmassa kiinnitetään huomiota maakunnalliseen, maakuntien sekä kuntien väliseen, maankäyttöä koskevaan suunnitteluyhteistyöhön vesihuollon kehittämisen suunnittelussa. Pirkanmaan liiton näkemyksen mukaan ohjelman jatkovalmistelussa on syytä nostaa esille vesihuollon kehittämisen kytkeminen jo maakuntatasolla kaavoitukseen ja alueidenkäytön suunnitteluun. Näin voidaan osaltaan taata vesihuoltoon liittyvien kehittämistarpeiden ja -suunnitelmien edistymisen, kun nämä ovat huomioituna oikeusvaikutteisissa kaavoissa ja niihin liittyvissä aineistoissa.

Pirkanmaan liitto pitää tärkeänä, että visio- ja toimeenpano-ohjelmaluonnokseen kirjatut tavoitteet ja toimenpiteet otetaan tarkasteluun Pirkanmaan alueen kunnissa ja vesihuoltolaitoksissa, ja että asiakirjaluonnos otetaan huomioon myös käynnissä olevassa Länsi-Suomen alueen yhteisessä vesihuoltostrategiaprosessissa. Pirkanmaalla vuosikymmenten aikana tehdyllä vesihuoltoyhteistyöllä on saavutettu paljon ja se antaa hyvän pohjan ratkoa yhdessä eri toimijoiden kesken alan haasteita sekä löytää uusia polkuja tulevaisuuteen.

Päätös. Päätösesitys hyväksyttiin.

Lisätietoja: Alueidenkäytön johtaja Ruut-Maaria Rissanen p. 044 422 2264
ruut-maaria.rissanen@pirkanmaa.fi